

С Т А Н О В И Щ Е

На дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по научна специалност: 3.5 Обществени комуникации и информационни науки” /Икономическа журналистика/

на тема “ **Фискално пространство за социална политика. Предпоставки за публичен диалог**”

редовен докторант: **Десислава Димитрова Колева**

научен ръководител: **проф. д.н. Петранка Филева**

изготвящ становището: **проф. д-р Петко Тодоров**, хабилитиран в научна специалност **05.02.24** “Организация и управление извън сферата на материалното производство” /Медии и комуникации/, според заповед 38-760/11.12.2017 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски”

I. Характеристика на дисертационния труд

В структурно отношение дисертационният труд е разработен в увод, три глави, заключение и общ обем от 223 нестандартни страници. В това число – внушителен списък с използвана литература от 245 източника, на български и английски език. В приложения с обем 74 страници са събрани 20 интервюта за емпиричното изследване. Ако се преформатира по стандарт дисертацията би била с още по-голям обем.

Дисертационният труд е насочен към полето на напрежение между либералната демокрация и социалната държава, към необходимостта за отваряне на фискално пространство за решаване на социални проблеми и поддържането на публичен дебат, който да очертава значението на ясни правила за по-значими разходи на правителството, за да се насърчи икономическия растеж. Става дума за степента на социална защита на гражданите, която правителствата осигуряват, за солидарността в несигурната икономическа среда и влошаваща се демографска картина, когато натискът върху публичните финанси от социалните системи става все по-значим. Хипотезата е, че фискалното пространство позволява заделяне на значим публичен ресурс за определена желана от обществото цел и съответно за по-голяма намеса на държавата в икономическия живот, при разумно мислене за опасността от дефицити и дългове.

Така избраният обект за проучване съдържа много предизвикателства пред неговата дефиниция и обхват. Особено в условия, когато практиката изпреварва теорията и налага необходимост от преосмисляне и ново позициониране на понятиен апарат и модели на реализация.

В изследователската рамка на всяка дисертация се включват следните елементи: обща конструкция на дисертацията (като базова основа), транзитивно-логични етапи, технология на изследователската метрика, предикатни реактиви, изследователски характеристики на предмета на изследването в статика и динамика, архитектура на разработените инструменти и бъдеща последователност.

Точно според посоченото, ако анализирам представената разработка ще заключа, че в нея **се съдържа всичко изискуемо**. Подчертавам това в началото, защото съвременното общество на високи информационни технологии и комуникации променя парадигмите на взаимоотношенията и ползите от иновационните проекти в организационен, пазарен, финансов, социален и управленски план. Затова разработката е актуална в национален мащаб най-малко в три аспекта - теоретичен, социален, и практико-приложен. Тук е мястото да отбележа и заслугата на научния ръководител за избора и формулиране на темата, за нейното извеждане до защитена авторска теза.

Обект на изследването е очертаване на връзката между фискалната и социалната политика и открояването на концептуални и практически инструменти за едновременно постигане на икономическите и социалните задачи в обществото на задължителния фон от ефективен публичен диалог.

Предмет на изследването са социални потребности и бюджетни ограничения като предмет на публичния диалог между правителството и социалните партньори, с участието на експерти и на медиите, в периоди на приемане на Закона за държавния бюджет (2013 г. - 2015 г.)

Перефразирани тези основни задачи са и хипотезите, които авторката успешно извежда до защитени тези на дисертацията.

Методологична база на изследването се явяват общите принципи в изучаването на научните явления – диалектически, конкретно-исторически, системен анализ, както и изследванията в Европейската и българската научна литература и практика в областта на фискалната политика. Използвани са методите за набиране и анализ на статистическа информация, индукция и дедукция, ретроспективен и прогностичен анализ, дълбочинни интервюта, контент анализ. Конкретно това означава:

- Анализ на данните от държавните бюджети за тригодишен период – 2013 г. - 2015 г. с доказателства, че страната разполага с възможности за отваряне на фискално пространство за финансиране на политики, но тази възможност не се използва за мерки в социалната сфера. Примерите са за отваряне на фискална пролука за избрания период – двете инвестиционни програми за регионите и за енергийната ефективност, като се коментират съмненията в тяхната целесъобразност и ефективност. В тази част от изследването са анализирани и вторични емпирични данни – национално представителни социологически проучвания за нагласите на обществото към социалната и фискалната политики.

- Емпирично проучване, проведено с метода на допитването до три групи експерти с помощта на дълбочинни интервюта. Допитването е на терен с извадка от 20 лица на възраст между 30 и 70 години. Респондентите са разделени в три групи – политици, експерти и журналисти.

- Контент анализ на две печатни медии – в. „Сега“ и в. „Труд“ за същия период (2013- 2015 г.). За медийното проучване са избрани по четири месеца от трите години – от септември до декември, защото това е активният период от бюджетната процедура за публично обсъждане и приемане от Народното събрание на проекта на държавния бюджет за следващата година.

За изследването са въведени две ограничения:

Първото ограничение е свързано с необходимостта от стесняване на обхвата на социалната политика и изключване на политиките по здравеопазване и образование.

Това ограничение се прави, за да се постигне концентриране на теоретичния и емпиричния анализ върху темата за отваряне на фискално пространство за социална защита;

Второто ограничение се отнася до избора на медии при повеждането на контент анализа като един от методите на емпиричен анализ, използван в този труд. Избрани са два условно качествени всекидневника, представящи в значителна степен разнообразието от печатни издания у нас.

Основната **изследователска теза** отлично защитена в разработката е, че е възможно и необходимо правителствата да отворят фискална пролука за разрешаване на социални проблеми, но при строго съблюдаване на фискалната дисциплина.

Изследователската цел е постигната в разработените три глави на представения труд в следната последователност:

В първа глава са разработени основните понятия, върху които е изградена разработката, като са разгледани многообразни теории и са цитирани редица български и чужди автори. Дефинирани са: Фискална политика; Фискално пространство Социална политика; Публичен диалог. Противопоставени са възгледите на икономистите от школата на Джон Кейнс и на монетаристите начело с Милтън Фридман, като е подчертано, че няма категорично верен отговор докде държавата да протяга ръка в икономическата политика и откъде да остави стопанските субекти да регулират сами отношенията помежду си и в обществото. Разгледани са възможните **полета на напрежение** в опита за отваряне на фискална пролука чрез поддържане на фискална дисциплина с помощта на фискални правила, институционален контрол на законодателната и изпълнителната власт и социален диалог при сблъсък на интереси.

Ролята на медиите и журналистите е разработена, като предпоставка за диалог и социална политика чрез публична комуникация на политици, експерти и граждани.

Втората глава е посветена на емпиричното проучване, което включва няколко метода. На първо място се анализират документи и вторични данни. Направен е анализ на данните от бюджета за тригодишен период, за да се докаже фискалната стабилност на страната дори и в периоди на кризи – икономическа, политическа, банкова. Приведени са доказателства, че финансовите параметри на бюджета позволяват отваряне на фискално пространство. Анализирани са и проучване за очакванията на гражданите от икономическата политика.

Емпиричното изследване е с дълбочинни интервюта на 20 експерти – политици, експерти и журналисти. Анализирани са отговорите им по основните теми за фискална и социална политики, публичен и социален диалог, рационалност и популизъм в поведението на политиците, ролята на медиите. Потърсен е отговор за степента, в която държавата трябва да води целенасочена фискална политика. Мненията на трите групи експерти за социалния и публичния диалог са представени подробно от гледна точка на това дали те се използват ефективно за водене на устойчиви политики. Подробно са представени дефицитите според интервюираните. Медиите са критикувани в значителна степен по отношение на ролята, която играят в представянето на този диалог.

Глава трета – същностна част от разработката, практически представлява контент анализа на две печатни медии – в. „Сега“ и в. „Труд“. Освен количествен анализ на медийното съдържание е направен и дискурсивен анализ. Анализирани са 596 информационни и коментарни единици от двете издания за общо 12 месеца – избрани са по четири месеца от 2013 г., 2014 г. и 2015 г. Подборът на единиците е по ключови думи от социална политика, фискална политика, социален диалог. Предложени са няколко разреза на данните – според честотата на появата на темите, според източниците на информационните единици, според мястото, което заемат в изданията и това дали единиците са информационни или коментарни. Дискурсивният анализ си поставя като задача да очертае ролята на медиите в поддържането на публичен диалог за ефективността на финансовата и социалната политика, връзките между двете политики и се правят изводи за медийното отразяване и качеството на публичния диалог по двете теми. Анализът показва, че темата за бюджета е основна за медиите, като неизменно я обвързват и със социалната политика. Проверява се също дали медиите насочват обществения дебат към въпросите за рационалността и икономичното харчене на публичния ресурс. Анализът се интересува от това дали съществува обществен дебат за целево и по-значимо от съществуващото в момента финансиране на определени социални проблеми.

Работата завършва със заключение, в което са изведени изводите от трите работни глави на дисертацията.

II. Постигания на дисертационния труд

Като цяло бих искал да отбележа, че разглеждаме отлично разработен дисертационен труд - **задълбочено проучване на** възможностите за отваряне на фискално пространство за решаване на социални проблеми и поддържането на публичен дебат, който да очертава значението на ясни правила за по-значими разходи на правителството, за да се насърчи икономическият растеж.

Отличното познаване от страна на авторката, според текста на представената разработка, на съвременното състояние и проблемите на този сектор в нашата страна и в Европа позволява теоретичните постановки и практическите решения да бъдат детайлно изследвани с оглед българската ситуация.

Проличава уменията и да анализира приложимостта на чуждия опит за преодоляване на изследваните проблемни зони. Оценявам положително и въвеждането на ограничителни условия, които засилват категоричността на изводите.

Разработката се отличава със **задълбоченост, логичност и прецизност** при посочване на използваните източници. Постигание са правените в процеса на работата обобщения и изводи към всяка глава, които добре сумират постигнатото до момента и подсказват насоката на следващите стъпки на изследване.

Освен постиженията на докторантката в областта на **прецизирането на основния категориален апарат на сектора** заслужава да се отбележи и **приложния характер на разработката.**

Докторантът има изискуемите публикации по темата на дисертацията

III. Критични бележки и предложения

При вътрешната защита направих конкретни препоръки, които да подобрят и дадат напълно завършен вид на разработката. Те са отразени в представения дисертационен труд. Сега бих добавил само необходимостта от стягане на отбелязаните приноси, като от тях се изчистят елементите изброяващи съдържанието на разработката.

IV. Заключение

Становището ми е, че разработката представлява:

- **пълноценно научно изследване** с всички необходими научни реквизити;

- **завършен научен продукт** с точно дефинирани, актуални и **приложими приноси**;

- **задълбочен**, целенасочен и последователно изпълнен **анализ**;

- **ясен, четивен**, добре поднесен, структуриран и онагледен текст,

Въз основа гореизложеното по отношение на съдържателното и **комплексното оценяване** на дисертационния труд, мога да обобщя, че:

- Докторантката е формулирала **ясно обект, предмет, теза, цел и задачи на разработката**. Използвани са **адекватни подходи и методи на научно изследване**. Дисертацията е основана на **добро боравене с теорията** в избраната предметна област.

- Темата е **актуална и допринася за изясняване на съществени проблеми** в осъществяване и управление на фискалното пространство и възможностите за заделяне на значим публичен ресурс за определена желана от обществото цел и съответно за по-голяма намеса на държавата в икономическия живот и преодоляване на неговите дефицити в социалната сфера. Подказва вътрешните зависимости, инструменти, необходим капацитет и посоки за стимулиране на бъдещи изследвания в сектора.

В заключение **оценявам положително** докторския труд на Десислава Колева считам, че той представлява **задълбочен, оригинален, авторски принос** на възможностите за целева социална икономическа политика.

В обобщение считам, че представеният дисертационен труд има завършен характер и препоръчвам на научното жури да присъди на Десислава Колева придобиването на образователната и научна степен “доктор” по научна специалност: 3.5 Обществени комуникации и информационни науки”
/Икономическа журналистика/

02.01.2018 г.

Изготвил становището:

Проф. д-р Петко Тодоров